

*Intervju s doc. dr. sc. Igorom
Mikecinom – Filozofija i znanost
Intervju vodili: Nino Kadić i Kristina Šilipetar*

Intervju s doc. dr. sc. Igorom Mikecinom – Filozofija i znanost¹

Intervju vodili: Nino Kadić i Kristina Šilipetar

Intervjui

1) Možete li identificirati uzrok sukoba humanističkih/društvenih i prirodnih znanosti?

Mikecin: Dopustite mi da, prije nego što odgovorim na Vaše pitanje, upozorim na neke pretpostavke koje leže u njegovoj osnovi i ujedno razjasnim pojmove sadržane u njemu. Govoreći o znanostima, Vi kao prvo pod riječju *znanosti* podrazumijevate jedan u povijesnom smislu sasvim određen oblik znanosti, tj. ne mislite ni na starovjeku *episteme*, ni na srednjovjeku *scientia*, ali ni na ranonovovjeku znanost, nego mislite dakako na modernu znanost, odnosno kasnonovovjeku znanost kako se oblikovala od 19. stoljeća do danas. To dakle nije jedini oblik znanosti koji je povijesno opstojao, pa time ni jedini mogući oblik znanosti. Zato je potrebno, kad govorimo o znanosti, prethodno sebi razjasniti u čemu se sastoji razlika moderne znanosti naspram svih ostalih ranijih oblika znanosti. O tome naime ovisi mogućnost da uopće razumijemo kako su moguće znanosti koje navodite, kao i kako stoji sa “sukobom” između njih o kojem pitate. U pitanju je povijesna mijena u biti znanosti i ujedno sveza filozofije i znanosti koja je porijeklo te mijene.

Vi razlikujete prirodne znanosti s jedne i humanističke i društvene znanosti s druge strane. Time slijedite podjelu znanosti koju u “sustavu znanosti i visokog obrazovanja” propisuje *Pravilnik o znanstvenim i umjetničkim područjima, poljima i granama*, što ga je 2009. godine donijelo *Nacionalno vijeće za znanost* na temelju *Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju*. Riječ je dakle o znanstveno-političkoj podjeli znanosti, koja je utvrđena prema podjeli *FOS (Fields of Science and Technology)*, koju je najprije 2002. godine uspostavila, a zatim 2007.

¹ Igor Mikecin predstojnik je Katedre za povijest filozofije Odsjeka za filozofiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.

revidirala OECD (*Organisation for Economic Cooperation and Development*) iz potrebe za ujednačavanjem, prikupljanjem, statističkom obradom i interpretacijom podataka o znanstvenim ustanovama, znanstvenim resursima i znanstvenim rezultatima zemalja članica (vidi tzv. *Frascati Manual*). Svi su ti poslovi u službi izrade programa raspodjele “financijskim i humanim resursima” u znanosti, a u konačnici u službi uspostave i provedbe “svjetske znanstvene politike” kao dijela “svjetske kapitalističko-korporativne ekonomske politike”. Kao što vidite, mi koristimo klasifikaciju znanosti koja je znanstveno uspostavljena na ekonomskim osnovama, a primjenjuje se u znanstvenoj politici, pri čemu se rijetko tko i unutar “sustava znanosti” uopće pita o njenom porijeklu i smislu.

U nas se ta znanstveno-politička podjela u osnovi podudara sa znanstveno-didaktičkom i enciklopedijsko-bibliotekarskom podjelom prema kojoj se organizira sveučilišna nastava, stječu se znanstvena zvanja, priređuju enciklopedije i uređuju biblioteke. Sve su te podjele različiti vidovi znanstvene podjele znanosti jer je i moderna politika predodređena znanstveno-tehničkim svijetom u kojem se nalazi. Budući da se takva podjela u nas uvriježila kao da je samorazumljiva, i to ne samo u znanstvenoj politici nego i među znanstvenicima uopće, zadržimo se na trenutak na njoj kako bismo preispitali kriterije i načela na kojima počiva.

Unutar te podjele pored spomenuta tri područja razlikuju se još tri: tehničke znanosti, biotehničke znanosti i biomedicinske znanosti. Očito je da se znanstvena podjela područja znanosti temelji na suprotnosti prirode i duha, potom na suprotnosti prirode i tehnike, nadalje na suprotnosti žive i nežive prirode, te naposljetku na suprotnosti ljudske i ne-ljudske žive prirode. Te temeljne suprotnosti međutim u njihovoj mogućnosti i nužnosti, a to dalje znači i u njihovom bitnom jedinstvu, sama znanost ne poima, nego ih jednostavno pretpostavlja kao nešto dano.

Od znanstvene se podjele bitno razlikuje filozofijska podjela, koja nama jedino može biti mjerodavna, a na temelju koje se daje prozreti nedostatnost znanstvene podjele. Kao prvo, filozofijska podjela znanosti nije tek svrstavanje već postojećih i stalno dalje nastajućih modernih znanosti u stanovite skupine, nego načelna dioba svih mogućih znanosti, što uključuje i one koje bi uopće ikada mogle nastati. Još manje smije biti vođena praktičkim interesima u smislu organizacije znanstvenog pogona. To znači da ona polazi od uvida u bit znanosti i iz nje

crpi svoju nužnost. No bit nije dosegnuta tek time što se postavlja neko načelo podjele. Takvih načela ima mnogo: prema vrsti predmeta, prema znanstvenoj metodi, itd. U temelju svake znanstvene podjele leži neka predstava znanosti, ali ona se ne uzdiže do pojma biti znanosti, odnosno do pravog počela podjele.

U svezi s pojmom biti valja se zamisliti nad time što zapravo govorimo kad kažemo *znanosti* u množini. Postoji mnoštvo područja, polja i grana znanosti i njihov se broj i dalje sve više uvećava kako se znanost specijalizira i kako se umnaža količina znanstvenih predmeta. No valja uočiti da to mnoštvo ne bi bilo moguće kada ne bi bilo onog jednog jedinog koje je u svim znanostima prisutno i koje ih sve u njihovoj znanstvenosti omogućuje. A to jedno jedino je bit znanosti. Pretpostavka svakog mogućeg, a poglavito filozofijskoga govora o znanosti, uvid je u bit znanosti, na temelju kojeg se onda može i odmjeriti što jest a što nije znanost, što zaslužuje ime znanosti a što ga ne zaslužuje. Uzgred rečeno, nije slučajno upravo pojam biti kao jedan od temeljnih filozofijskih pojmova od strane scijentističke znanosti proglašen neznanstvenim ili je sveden na ono opće do kojeg se dopijeva izlučivanjem iz onog pojedinačnog. Stoga je filozofijski pojam znanosti samim sobom već proziranje vladajućeg "antiesencijalizma" u modernoj znanosti. Ta bit međutim nije bezvremena i nepromjenjiva, nego prolazi svoju unutrašnju povijesnu mijenu. Ostajući jedna i ista bit znanosti se u sebi razlučuje prema svojim povijesnim uobličanjima te ujedno mijenja mjeru svoga prisustva i odsustva u povijesnim oblicima znanosti. Tako je recimo novovjeka znanost u razlici spram svekolike dotadašnje znanosti matematizirana, egzaktna i hipotetičko-eksperimentalna, a moderna je znanost kao dovršenje novovjeka znanosti povrh toga kibernetičko-tehnička, konstruirajuća i viabilna.

No osim te povijesne podjele znanosti postoji još jedna temeljna filozofska podjela na filozofske i nefilozofske znanosti, tj. na one koje su u filozofiji izričito utemeljene i one koje su od filozofije odvojene, premda ostaju uvijek o njoj ovisne, i onda kada nisu toga svjesne. Obje podjele preklapaju se na taj način da filozofska znanost tijekom povijesti iščezava iz realiteta uslijed vladavine nefilozofske znanosti i ostaje u svom idealitetu zahvaćena u različitim povijesnim likovima filozofije. Ono što ovdje nazivam filozofijskim znanostima Husserl je u jednom od posljednjih velikih pokušaja uspostave filozofije kao stroge znanosti primjerice nazivao apriornim znanostima ili znanostima biti (*Wesen-*

Intervjui

swissenschaften), na kojima se onda temelje aposteriorne znanosti ili znanosti činjenica (*Tatsachenswissenschaften*). Prema tom načelu podjele gotovo sve moderne znanosti, bile one humanističke, društvene, prirodne ili tehničke, mogle bi se svrstati među činjenične znanosti. Znanstvena podjela u kojoj se još uvijek nepromišljeno krećemo prema Husserlu je materijalna podjela, u razlici prema filozofijskoj podjeli, koja je formalna. Da bismo dakle uistinu shvatili odnos između humanističkih, društvenih i prirodnih znanosti, nužno je uvidjeti da su to sve različiti oblici pojavljivanja iste biti znanosti, čija je povijesna mijena uvjetovana otuđenjem od filozofije.

2) *U čemu bi se točno sastojala razlika između filozofijske i nefilozofijske znanosti?*

Mikecin: Nasuprot modernoj znanosti, koja nije znanost biti i stoga ne odgovara biti znanosti izmetnuvši se iz nje, bitna znanost je isto što i filozofijska znanost. No moguća filozofijska znanost ne razlikuje se samo od moderne znanosti, nego i od filozofije same. Ona se prije svega javlja unutar sustava filozofijskih znanosti ili znanosti sustavno objedinjenih i utemeljenih u filozofiji. Obratno kazano, to je filozofija primijenjena u vidu njoj pripadne znanosti na određeno područje bića. Ukoliko je filozofija, uz ostalo, spoznaja istine bitka bića u cjelini, onda je filozofijska znanost spoznaja istine nekog dijela bitka, a sustav znanosti raščlanjuje se prema područjima bića na koja se pojedine znanosti odnose polazeći od istog počela. Udaljivši se od istine bića koje spoznaje, nefilozofijska znanost sve više postaje tehničko konstruiranje bića radi ovladavanja i raspolaganja njime. Izvorna spoznaja bića u njegovoj biti zastrta je znanstvenom konstrukcijom bića kao predmeta. Razvoj novovjeke znanosti sve do moderne znanosti u tom je smislu proces otuđenja znanosti od svoje vlastite biti. A znanstveni zaborav biti znanosti poklapa se s osamostaljenjem znanosti od filozofije, tj. sa zaboravom filozofije kao njenog vlastitog porijekla.

Ideja filozofijskog jedinstva znanosti stara je koliko i filozofija sama. Ona je povezana s mogućnošću cjelovitog znanja, koje se postiže u sustavu znanosti. Odatle i sustavna podjela znanosti uopće nije moguća bez njihova jedinstva. No dok je u starom i srednjem vijeku to još bilo stanje stvari, u novom vijeku, recimo kod Descartesa i Leibniza, uslijed diferen-

ciranja znanosti i njena osamostaljivanja od filozofije to je postao filozofijski zahtjev: izgubljeno i zaboravljeno jedinstvo valjalo je iznova osvojiti i filozofiju uspostaviti kao onu koja taj sustav utemeljuje. Ti pokušaji dolaze do svog vrhunca u Schellinga i Hegela, gdje se spekulativnim putem doseže ontologičko jedinstvo znanosti. Taj filozofijski uvid međutim nije bio praćen realnim razvojem znanosti već ni tada kao ni sve do danas.

Nasuprot postojećoj modernoj znanosti ili znanosti kako je ona danas u znanstvenom svijetu oblikovana stoji moguća bitna znanost, čija se mogućnost ima promisliti u filozofiji, koja je svjesna svoje nad-znanstvenosti. U ne-bitnoj se znanosti bit znanosti prikriva upravo kao ne-bit, tj. prisustvuje na način svoga odsustva. Kao što u svojoj biti znanosti čine jedan jedinstveni i na filozofiji utemeljeni sustav znanosti, tako se i ne-bit znanosti sastoji u tome da iza cijelog mnoštva postojećih pojedinačnih modernih znanosti stoji skriveno jedinstvo znanosti. Pojedine su moderne znanosti samo momenti jedne jedine znanosti, koja se u njima krije i koja između ostalog omogućuje i vladajuću znanstvenu podjelu znanosti. To je od filozofije apsolvirana apsolutna znanost koja sebe samu u svojoj teoretičnosti kibernetički apsolutno prakticira i tehnički apsolutno producira kroz sve moguće pojedinačne znanosti na različitim razinama. Istom u završnom obliku ne-bitne znanosti, naime u modernoj tehničkoj znanosti, otkriva se ne-bit znanosti, koja je u svojoj istini negirana bit znanosti, kao što su moderne znanosti do kraja dovedena negativna realizacija te biti.

3) *Kakav je uopće odnos znanosti i tehnike danas i kako razumjeti da su se kao zasebno područje znanosti pojavile tehničke znanosti?*

Mikecin: Već je na prvi pogled vidljivo da je takva podjela znanosti u kojoj se pored prirodnih javljaju društvene, humanističke i tehničke znanosti lišena pravoga počela. Naziv *tehničke znanosti* u onom smislu kako se on pri ovoj podjeli koristi u sebi je proturječan. Znanosti, strogo govoreći, ne mogu biti tehničke ako se pod tehnikom razumije predmet i proizvod znanosti, a potom i sredstvo primjene znanosti. Prema drevnom filozofijskom uvidu *episteme* i *techne* su upravo dva različita načina spoznajnog odnošenja spram onog spoznatljivog, pri čemu se *episteme* kao nadmoćni način odlikuje time što, recimo u Aristotela, na temelju prvih počela spoznaje ono što je nužno i nepromjenjivo, dočim

techne na temelju istinskog razumijevanja proizvodi ono što nije ni nužno ni nepromjenjivo. U skladu s tim uvidom današnje “tehničke znanosti” kao npr. brodogradnja, građevinarstvo, rudarstvo, tehnologija prometa i transport, tekstilna tehnologija, zrakoplovstvo, računarstvo i dr. nikako se ne bi mogle ubrojiti među znanosti, nego su upravo različite vrste umijeća, koje se temelje na znanostima bez kojih uopće ne bi bile zamislive. Nije riječ o tome da bi se tim umijećima osporavala svaka važnost ili svaka spoznaja, nego jednostavno o tome da se s filozofijskoga stajališta spoznajne moći različitoga ranga ne smiju miješati i istim imenom nazivati.

Kao što sam već rekao, razlikovanje tehničkih i biotehničkih znanosti ukazuje na rascjep prirodnog i neprirodnog, prirodnog i tehničkog, a taj rascjep počiva na temeljnoj suprotstavljenosti duha i prirode, koja nakon razdoblja tehničkog ovladavanja prirodom dospijeva do svoga dovršenja u vidu tehničke proizvodnje prirode. To nam potvrđuje da je znanost kao takva u unutrašnjoj i samoj znanosti neprozirnoj sprezi s tehničkom proizvodnjom. Tu se otkriva dublji smisao naziva *tehničke znanosti* koji je skriven i samim tehničkim znanostima. Radi se o tome da su moderne znanosti kao takve postale tehničke, tj. da nema moderne znanosti koja u svojoj biti nije tehnička. Utoliko tehničke znanosti nisu tek jedno od područja znanosti, nego temeljna crta znanosti kao znanosti. Pritom znanost nije tehnička samo zato što se u svojem istraživanju služi tehničkim aparaturama niti zato što se tehnički primjenjuje, nego prije svega zato što je bit moderne znanosti iznutra povezana s biti moderne tehnike, a to znači da u toj znanosti vlada tehnička metoda, koja određuje da se biće koje dolazi u njen vidokrug pojavljuje kao predmet tehničke proizvodnje. U tom smislu su i humanističke i društvene znanosti u bitnome tehničke.

4) *Možete li objasniti na čemu počiva razlikovanje društvenih i humanističkih znanosti?*

Mikecin: Doista bi bilo vrijeme da se zamislimo nad podjelom na društvene i humanističke znanosti. Odakle ta podjela i s kojim je pravom provedena? Kako je moguće da se cijela jedna skupina znanosti određuje kao društvene znanosti? Što je uopće društvo? A što ono humano? Zašto bi primjerice psihologija i pedagogija pripadale društvenim a ne humanističkim znanostima, a povijest, arheologija i etnologija humanističkim a ne društvenim znanostima, nikomu nije jasno.

Odmah je vidljivo da se radi o prijevodu engleskog naziva *humanities and social sciences*. No naziv *humanističke znanosti* (*humanities*) potječe od latinskog naziva *studia humanitatis*, koji se najprije susreće kod Cicerona, a potom u renesansi označava sustav obrazovanja koji obuhvaća gramatiku, retoriku, poetiku, historiju i etiku, a kojim se preoblikuje srednjovjekovni trivium, koji je zajedno s quadriviumom bio tek priprema za studij filozofije i teologije. Svrha renesansnog obrazovanja bila je postignuće *humanitas*, shvaćene kao jedinstvo vrline i nauka, jednom riječju uzdizanje čovjeka do istinske čovječnosti. Danas više nema ni traga od toga odgojno-obrazovnog ideala, pa se humanističke znanosti shvaćaju kao znanosti o “humanoj kulturi.”

Skriveni razlog razlikovanja humanističkih i društvenih znanosti leži u tome da su društvene znanosti prilagodljivije vladajućim načelima moderne znanosti, a humanističke su znanosti od svih najmanje empirijske, eksperimentalne i objektivne, tj. najpovezanije su s filozofijom, premda je ta veza još samo izvanjska. Ali ni humanističke znanosti, jednako kao ni društvene znanosti, ukoliko hoće nastupiti i opstati kao moderne znanosti, ne mogu izmaći apsolutnom zahtjevu apsolutne tehničko-kibernetičke znanosti. One su da tako kažemo samo druga strana istoga znanstvenog pogona kojemu pripadaju i ostala znanstvena područja. Pokušaji tih znanosti da izmaknu tom zahtjevu vode do toga da tehnouznanost odriče tim znanostima znanstvenost ili od njih zahtijeva daljnju prilagodbu.

5) *Koje argumente koristi jedna strana, a koje druga? Smatrate li da su neki od njih opravdani?*

Mikecin: Ranonovjekovna znanost bila je isključivo prirodna znanost, a tek se u modernoj znanosti javljaju sva ostala područja znanosti zato što je kasnije nastupilo njihovo odvajanje od filozofije. Izdvajanje duhovnih znanosti kao zasebnih znanosti posljedica je dovršenja filozofije kao “idealizma” u Hegela. Te nove znanosti postaju nasljednice filozofije, koja se više nije mogla suprotstaviti svjetskopovijesnoj vladavini moderne znanosti. I sama filozofija već tada na sveučilištima postaje jedna od duhovnih znanosti – historija filozofijske književnosti. Pitanje o odnosu između duhovnih i prirodnih znanosti javilo se onog trenutka kada su se duhovne znanosti etablirale i kada su morale dokazati svoju znanstvenost nasuprot napredujućim prirodnim znanostima. Kada su se

po prvi put u povijesti suprotstavile prirodne i *duhovne znanosti*, naziv duhovne znanosti upotrebljavao se još sinonimno s *filozofijske znanosti*. Ali početni je uspjeh duhovna znanost morala platiti daljnjim udaljavanjem od filozofije i prevlašću historizma. U daljnjem razvoju raspala se na društvene i humanističke znanosti, koje se, izgubivši unutarnju vezu s filozofijom, ili sve više približavaju prirodnim i tehničkim znanostima, ili u protivnom postaju neznanstvene i znanstveno dvojbene. Nasljedovanje prirodnih znanosti najprije se dogodilo u psihologiji, a za njom je slijedila sociologija, i tako dalje. Pritom valja zapaziti da se u tom suzbijanju *duhovnih znanosti* očituje, uz ostalo, daljnje udaljavanje znanosti od filozofije.

Danas su društvene i humanističke znanosti izvrgnute napadima od strane tehnoznanosti upravo kao zadnji preostaci duha s kojima se treba do kraja obračunati, pod izlikom da su one društveno beskorisne. Tako se u anglosaksonskim zemljama upotrebljavaju izrazi *tvrde znanosti* i *meke znanosti* (*hard/soft sciences*). Prve su znanosti u pravom smislu riječi, koje se zasnivaju na činjenicama, eksperimentu i kvantifikaciji, a to su prirodne i tehničke znanosti, dočim se pod mekim znanostima razumiju neprave znanosti, a to su ponajprije humanističke znanosti. Takav odnos spram humanističkih znanosti svoje porijeklo ima još u osamostaljenju znanosti kao takve od filozofije, te u znanstvenom zaboravu svojih filozofijskih temelja. U tim se znanostima naime sve do danas sačuvala barem izvanjska veza s filozofijom, iako ni tu nema pravog filozofijskog utemeljenja, a primjetno je i njihovo daljnje odvajanje od filozofije.

Na površini predstavnici tvrdih znanosti zamjeraju humanističkim znanostima da su njihovi rezultati promjenjivi, da nisu primjenjivi i iskoristivi. Na nešto dubljoj razini prigovori se kreću u tom smjeru da nisu stroge, da nisu objektivne, tj. da su prepune subjektivnih stavova. S druge strane "humanisti" predbacuju prirodnim znanostima da je njihova objektivnost prividna te da su još uvijek nesvjesne onog subjektivnog u njima, da su zbog njihove "vrijednosne neutralnosti" njihovi rezultati podložni zloupotrebi, što uzrokuje "ekološku" ali i produbljuje "moralnu krizu."

No ne bih ovdje dalje govorio o argumentima samih modernih znanosti u njihovom međusobnom nadmetanju. Pogotovo se ne bih upuštao u znanstveni pragmatizam i utilitarizam, koji u raspravi o tome što jest i što bi imala biti znanost uvodi izvanznanstvene kriterije.

Duhovna znanost nikada nije poricala vlastitu subjektivnost, ali na nju nije gledala kao na nedostatak. Tako je primjerice Dilthey u 19. stoljeću pod *Geisteswissenschaften* mislio znanosti razumijevanja, a potom i vrednovanja duhovnih tvorbi nasuprot prirodnim znanostima, koje su znanosti objašnjavanja uzročnosti u prirodi putem prirodnih zakona. I u 20. st. nastojala se još sačuvati bitna razlika između duhovnih i prirodnih znanosti. Prema Husserlu prirodne znanosti sve subjektivno shvaćaju kao očitovanje objektivnog, pri čemu se traži upravo ono što je neovisno o određenom pojedinačnom subjektu, a duhovne znanosti istražuju ono subjektivno i ulogu subjektiviteta u spoznaji i u znanstvenom objektiviranju. Kriza znanosti po Husserlu sastoji se upravo u zaboravu onog subjektivnog i relativnog. Za Windelbanda, koji znanosti razlikuje prema metodi, prirodne su znanosti nomotetičke, a duhovne su ideografičke, dočim su za Rickerta prirodne generalizirajuće, a duhovne individualizirajuće i vrijednosne.

6) *Kako biste odredili trenutno stanje glede odnosa društvenih/humanističkih i prirodnih znanosti? Smatrate li da jedna strana ima prednost? Ako da, koja i zašto?*

Mikecin: Prirodna znanost od početka zauzima posebno mjesto unutar novovjeke znanosti jer je ona odredila njeno samorazumijevanje i ustrojstvo. Stoga se društvene i humanističke znanosti stalno nastoje prilagoditi i približiti tom uzoru znanstvenosti, ne bi li zadržale pravo na ime znanosti. Tako one postaju velikim dijelom empirijske znanosti, koje sve više služe eksperimentalnom i statističkom metodom, kako bi bile što egzaktnije. Taj će se proces vjerojatno nastaviti i dalje sve dok društvene i humanističke znanosti ne napuste zadnji preostatak nekadašnje duhovne znanosti i odbace od sebe sve ono što se za tehnoznanost pokazuje kao neznanstveno.

7) Kakav je položaj filozofije u tom sukobu? Živi li filozofija upravo kroz to stanje obrane, odnosno kroz tu krizu u kojoj se nalazi?

Fizika i
filozofija

U Vašem se pitanju podrazumijeva da je filozofija jedna među humanističkim znanostima. Ali filozofija u svojoj biti ne samo da nije humanistička znanost nego uopće nije nikakva moderna tehnička znanost. Ona je u jednom razdoblju svoga povijesnog života doista bila također i znanost (*episteme, scientia, Wissenschaft*), ali ne u smislu moderne, pojedinačne i egzaktne znanosti, nego u smislu vrhovnog duhovnog znanja o prvotnim počelima bitka bića. No nikada se nije reducirala na znanost, a doba u kojem je mogla biti “kraljica znanosti” dovršeno je, pa filozofija, da bi ostala vjerna svojoj biti, mora danas odustati od pokušaja sebeuspostave kao znanosti i usredotočiti se na ono nadznanstveno u sebi kako bi pripremila obrat u biti znanosti. U skladu s napadom na “filozofiju” kao humanističku znanost stoji i jačanje antimetafizičkih orijentacija u “filozofiji,” tj. poznanstvenjenje filozofije, osobito u okviru znanstveno-obrazovnog sustava. U svojoj najvišoj mogućnosti međutim ta “znanstvena filozofija” je znanost o znanosti, a uvijek ostaje privid filozofije.

Prema tomu, istinska se filozofija ne brani ako se shvati kao humanistička znanost pa se zajedno s drugim takvim znanostima bori za svoj položaj u znanstveno-političkom sustavu znanosti. „Filozofija“ kao humanistička znanost i dalje će s više ili manje teškoća opstojati u tom sustavu, ali kao takva nikada neće biti sveobjedinjujući temelj znanosti, koji bi omogućio istinski sustav znanosti a time i istinski univerzitet.

Kriza filozofije je s jedne strane stalno stanje filozofije. Filozofija je uvijek u krizi shvati li se kriza u izvornom smislu te riječi kao lučenje istinske od neistinske filozofije. A da bi se filozofiju moglo braniti, nužno je znati što jest filozofija, razlikovati je od ne-filozofije, od sofistike koja se priviđa kao filozofija, prepoznati sve oblike moderne sofistike, a prije svega „znanstvenu filozofiju“ kao način na koji se filozofija danas u sebi samoj pervertira u sofistiku.

No ne smije se smetnuti s uma da tehničko-kibernetička znanost kao ono što danas stupa na mjesto filozofije nije nešto izvanfilozofijsko ili nešto što s filozofijom nema nikakve veze. U starom vijeku, čak i u doba helenizma kada se razvijaju pojedinačne znanosti, a zatim i u srednjem vijeku znanost je bila neodvojiva od filozofije. Aristotel je bio od

presudne važnosti za samorazumijevanje znanosti u cijeloj njenoj prednovjekoj povijesti. Sama je filozofija bila, uz ostalo, znanost, a fizika je bila prvenstveno filozofija prirode, a tek na osnovi toga istraživanje pojedinih područja prirodnog bića. Znanost je naime porod filozofije, koji se od filozofije odrodio i srodnost s njom porekao. I nefilozofijska znanost omogućena je filozofijom i onda kada toga nije svjesna. Ali ne radi se ni o kojoj pojedinačnoj znanosti nego o spomenutoj biti moderne znanosti, koja se može pojmiti jedino u filozofijskom sučeljenju s njenim filozofijskim porijeklom, a to je ponajprije moguće u sučeljenju s filozofijom kao apsolutnim znanjem, kako je mjerodavno do riječi došla u Hegela. S obzirom na odnos filozofije i znanosti svrha toga sučeljenja nije odbacivanje znanosti kao takve, nego preobražaj znanosti kroz njeno novo filozofijsko utemeljenje, a nasuprot scijentističkom sljepilu, koje znanost kao takvu izjednačava s modernom tehničkom znanošću.

8) *Kako možemo ublažiti sukob i potaknuti suradnju? Je li to uopće poželjno?*

Između filozofije i znanosti je prije bilo kakve suradnje potreban obrat postojećeg odnosa u kojem znanost postavlja apsolutni zahtjev za istinom, o filozofiji nema pojma, a za svoju sluškinju uzima prividnu filozofiju. Ono što se pojavljuje kao sukob između društvenih i humanističkih znanosti s jedne i prirodnih i tehničkih znanosti s druge strane samo je krajnja posljedica scijentifikacije svekolikog znanja. To nije tek sukob pojedinih područja znanosti, nego sukob unutar vladajuće tehničko-kibernetičke znanosti sa svrhom da se očisti od svih oblika znanosti, koji nisu u stanju odgovoriti njenom zahtjevu, a sami joj se ne mogu istinski suprotstaviti. U pozadini toga sukoba krije se svjetskopovijesno zbivanje u kojem se metafizička filozofija dovršava u antimetafizičkoj modernoj znanosti. A u osnovi tog antimetafizičkog stava stoji sebe same nesvjesna nefilozofijska metafizika – scijentizam.

9) *Za kraj, koje biste rješenje problema predložili?*

U ovakvim pitanjima nisu moguća rješenja koja bi se mogla postići voljom odlukom da se na neki način djeluje. Korijeni problema, kako sam nastojao prikazati, leže znatno dublje, a tek ako se njih zahvati, može

doći do obrata iz ne-bitu u bit znanosti. U svakom slučaju „rješenje“ nije u jačanju humanističkih znanosti sa ciljem da one kompenziraju nedostatak prirodnih znanosti ili da budu komplementarne s njima (Ritter, Marquard) ili da budu brana prirodnim znanostima koje prijete potpunim tehniciranjem znanja (Gadamer). Pretpostavka spomenutog obrata je očuvanje istinske filozofije (*alethine philosophia*), koja se ne da reducirati na bilo kako pojmljenu znanost, niti se daje pojmiti polazeći od znanosti, a jedina je u stanju pojmiti bit znanosti.

*Fizika i
filozofija*